

VIERASAINEVALVONTA

OSA 1 – Kasvinsuojeluainejäämien valvonta

Evira 1570/0411/2015

Eviran raportti
Hyväksymispäivä 18.5.2015

Tuoteturvallisuus

Hyväksyjä Annika Nurttila

Esittelijä Sanna Viljakainen

Lisätietoja Eviran vierasainevalvonnan yhteistyöryhmä

SISÄLLYSLUETTELO

2 VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMINEN	4
3 TOIMINNAN JA TUOTTEIDEN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS	4
3.1 Todetut epäkohdat ja niiden yleisyys	4
3.2 Epäkohtien analyysi	5
4 AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE	6
5 ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET	6
5.1 Toimijoiden säädöstentuntemuksen edistäminen	6
5.2 Toimijoille annetut seuraamukset ja puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistaminen	7
5.3 Valvontajärjestelmään liittyvät korjaavat toimenpiteet.....	7
1 ARVIO VALVONNAN VAIKUTTAVUUDESTA	7
7 MUUTOKSET SEURAAVIEN VUOSIEN VALVONTAAN	7

2 VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMINEN

Elintarvikkeita koskevaa kasvinsuojeluainejäämävalvontaa toteutetaan yhteisöläinsäädännön vaatimuksesta (396/2005/EY) ja komission monitorointiasetuksiin perustuen. Tavoitteena on valvoa, ettei elintarvikkeissa esiinny kiellettyjä kasvinsuojeluainejäämiä ja etteivät elintarvikkeet sisällä sallittujen aineiden jäämiä yli lainsäädännössä asetettujen enimmäismäärien. Jäämävalvonta palvelee myös kasvinsuojeluaineiden käytön valvontaa sekä tuottaa samalla informaatiota vallitsevasta tilanteesta sekä kotimaisten että tuontituotteiden osalta. Evira koordinoi vuosittaisen kansallisen valvontaohjelman valmistelua. Valvontaohjelman valmisteluun ja raportointiin osallistuvat Eviran lisäksi Tulli, Helsingin kaupungin ympäristökeskus ja Valvira.

Valvontaohjelman näytteenotto tapahtuu osittain satunnaisotannalla, mutta sitä pyritään kohdentamaan myös tuotteisiin, joissa mahdollisia ongelmia on esiintynyt. Satunnaisotannan lisäksi Tulli teki tarvittaessa epäilyyn perustuvia tutkimuksia, jotka tavallisesti liittyivät todetun määräystenvastaisen näytteen johdosta tehtyihin lisäselvityksiin tai EU:n ”riskituoteasetukseen” (EY) N:o 669/2009. Eviran toteuttama valvonta ja kartoitus kohdistettiin kotimaisiin tuotteisiin.

Taulukko 1. Kasvinsuojeluainejäämävalvonnan toteutuminen (näytemäärä/kpl) suhteessa suunnitelmaan vuosina 2013-2014.

Vuosi	Tulli			Evira			Helsingin kaupunki			Valvira		
	suunnitelma	toteutuminen	%	suunnitelma	toteutuminen	%	suunnitelma	toteutuminen	%	suunnitelma	toteutuminen	%
2013	1550	1921	124	245	244	99,6	110	110	100	30	20	66,7
2014	1340	2036	152	239	223	93,3	100	101	101	30	23	76,7

Valvontasuunnitelmat toteutuivat hyvin, toteuma jopa ylitti suunnitelman. Kaiken kaikkiaan suunniteltu näytemäärä oli 1709 ja toteuma 2383 näytettä. Toteutunut näytemäärä oli suunnitelmaa suurempi, johtuen lähinnä siitä, että Tulli otti seurantanäytteitä sekä EU:n ”riskituoteasetukseen” (EY) N:o 669/2009 perustuen näytteitä, jotka eivät kuuluneet suunnitelmiin.

Eviran toteuttama valvontaohjelma (kotimaiset kasvi- ja eläinperäiset tuotteet sekä lastenruoat) toteutui hyvin. Suunnitelma oli ottaa 163 kasviperäistä näytettä, 30 eläinperäistä näytettä (siipikarjan liha ja maksa) ja 46 lastenruokanäytettä (puurot ja vellit, hedelmäsoseet ja kasvissoseet) ja vastaavat toteutumat olivat 150, 30 ja 43 näytettä. Noin 93 % suunnitelluista näytteistä saatiin siis otettua ja analysoitua. Valvira otti noin 77 % suunnitelluista näytteistä ja Helsingin kaupunki keräsi yhden näytteen enemmän kuin olivat suunnitelleet.

Komissiolle toimitettiin syyskuun 2014 loppuun mennessä yksityiskohtainen suunnitelma vuodelle 2015, jossa on esitetty näyte- ja analyysimäärät sekä käytettävät analyysimenetelmät.

3 TOIMINNAN JA TUOTTEIDEN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS

3.1 Todetut epäkohdat ja niiden yleisyys

Elintarvike, joka sisältää jäämiä yli sallitun enimmäismäärän (MRL), on lainsäädännön mukaan elintarvikkeeksi kelpaamaton. Määräystenvastaisiksi katsotaan kuitenkin ainoastaan ne erät, joissa pitoisuus ylittää MRL:n myös silloin, kun menetelmän mittausepävarmuus otetaan huomioon. Kasvinsuojeluainejäämävalvonnassa on sovittu noudatettavan 50 %:n mittausepävarmuutta valvontatoimenpiteiden käynnistämiseksi.

Yhteensä MRL ylittyi 126 näytteessä mutta mittausepävarmuus huomioiden määräystenvastaisia näytteitä oli 49 kpl. 10 kpl näistä oli EU-tuotteita ja 39 kpl kolmasmaatuotteita. Kaikista tutkituista eristä elintarvikelain mukaan määräystenvastaisten osuus oli 2,1 %, mikä on samaa suuruusluokkaa kuin aiempina vuosinakin.

Yhdestä karviaismarjanäytteestä löytyi kasvinsuojeluainejäämiä aineesta, jonka käyttö ei ole sallittua karviaiselle. Tila laajennettiin Eviran toimesta kasvinsuojeluaineiden käytön täydentävien ehtojen valvontaan. Tämä näyte ei kuitenkaan ollut elintarvikelain vastainen eikä tilalla havaittu puutteita myöskään kasvinsuojeluaineiden käytössä. Lisäksi ELY-keskukset tekivät Tukesin toimeksiantamana kolme kasvinsuojeluaineiden käytön selvitystä (porkkana, palsternakka, vadelma), koska ko. kasvinsuojeluaine ei ollut sallittu sinä kasvukautena. Näytteet eivät kuitenkaan olleet elintarvikelain vastaisia ja tarkastusten perusteella viitteitä kasvinsuojelulain vastaiselle toiminnallekaan ei tiloilla ollut.

Taulukko 2. Kasvinsuojeluainejäämävalvontaohjelmassa esiintyneiden elintarvikelain mukaisten määräystenvastaisten näytteiden osuus tutkituista näytteistä vuonna 2014.

Alkuperä	Tulli		Evira		Helsingin kaupunki		Valvira	
	tutkittu	määräysten- vastaisia kpl (%)	tutkittu	määräysten- vastaisia kpl	tutkittu	määräysten- vastaisia kpl	tutkittu	määräysten- vastaisia kpl
Kotimaiset	0	0	223	0	101	0	3	0
EU-tuotteet	937	10 (1,1)	0	0	0	0	15	0
Kolmasmaatuotteet	1099	39 (3,5)	0	0	0	0	5	0
Yhteensä	2036	49 (2,4)	223	0	101	0	23	0

Taulukko 3. Elintarvikelain mukaisten määräystenvastaisten näytteiden osuus (%) vuosina 2013-2014.

Vuosi	Näytemäärä/kpl	Määräystenvastaiset/kpl	Määräystenvastaisia/%
2013	2240	63	2,8
2014	2383	49	2,1

Riskinarvion perusteella yhdeksästä määräystenvastaisesta erästä lähetettiin ilmoitus muille jäsenvaltioille EU:n nopean hälytysjärjestelmän (RASFF) kautta. Takaisinvento-toimenpiteisiin ryhdyttiin niiden markkinoille päässeiden erien osalta, joiden todettiin riskinarvioinnissa aiheuttavan vaaraa kuluttajille.

Yksityiskohtaiset tulokset julkaistaan vuosittain Eviran raporttina. Komissiolle toimitetaan elokuun 2015 loppuun mennessä tulokset tutkituista näytteistä.

3.2 Epäkohtien analyysi

Kasvinsuojeluainejäämävalvonnan kotimaiset elintarvikkeet olivat määräystenmukaisia ja MRL ylityksiä ei löytynyt. Yhdestä porkkananäytteestä annettiin huomautus, koska aklonifeenipitoisuus oli niin lähellä MRL-raja-arvoa (tulos 0.099 mg/kg, MRL on 0.1 mg/kg).

Kasvinsuojeluaineiden jäämävalvonta on osa EU:n yhteisen maatalouspolitiikan mukaisten täydentävien ehtojen valvontaa. Jos elintarvikenäytteestä osoitetaan kasvinsuojeluainejäämiä, ELY-keskuksen tarkastajat tekevät tarvittaessa tiloilla kasvinsuojeluaineiden käytön valvonnan. Maataloustukia hakeneilla tiloilla valvonta laajenee edelleen tarvittaessa täydentävien ehtojen valvonnaksi.

Maahantuoduista tuotteista kasvinsuojeluaineiden jäämiä sisälsi 55 %. Useimmin jäämiä esiintyi tuoreissa hedelmissä ja marjoissa (n. 79 %). Tuoreista vihanneksista n. 56 % sisälsi kasvinsuojeluaineiden jäämiä. Tavaraeristä 49 (2,4 %) osoittautui määrästenvastaisiksi sisältäen yhtä tai useampaa kasvinsuojeluainetta yli sallitun enimmäismäärän. MRL-tasolla olevia jäämiä tai lieviä ylityksiä, joista annettiin ainoastaan huomautus tavaranhaltijalle, todettiin 77 (3,8 %) erässä. Eniten määrästenvastaisia eräiä oli teessä, yrttiteessä, eksoottisissa hedelmissä sekä marjoissa. Määrästenvastaisista eristä valtaosa (39 kpl) oli EU:n ulkopuolella tuotettuja elintarvikkeita ja 10 erää oli EU-alkuperäisiä elintarvikkeita. Tämä osoittaa, että kaikissa EU:n ulkopuolisissa maissa ei kyetä noudattamaan maatalouskäytäntöjä, jotka vastaisivat EU:n tiukentuvia MRL-vaatimuksia.

Määrästenvastaiset kasvinsuojeluainejäämät voivat aiheuttaa ongelmia elintarvikkeiden turvallisuudelle. Tavallisesti jäämävalvonnassa esiintyvät yksittäiset jäämäpitoisuudet ovat kuitenkin niin pieniä, ettei niistä aiheudu kuluttajalle akuuttia vaaraa. Jokainen määrästenvastainen tuote-erä arvioidaan yhteisötasolla hyväksytyjen periaatteiden mukaisesti ja ne tuotteet, joiden jäämäpitoisuus ylittää jollakin kuluttajaryhmällä, kuten esimerkiksi lapsilla, akuutin toksisuuden viitearvon (ARfD), vedetään pois markkinoilta. Kaikkien määrästenvastaisen tuotteiden jakelu elintarvikeketjuun kuitenkin pysäytetään, ja erät joko tuhoetaan tai palautetaan alkuperämaahan.

Lainsäädännössä on riittävät säännökset siitä, miten toimitaan määrästenvastaisen tuotteen kohdalla ja miten selvitykset on tehtävä. Myös seuraamuksista on selvät säännökset, ja kotimaiset viljelijät ovat niistä tietoisia.

4 AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE

Kasvinsuojeluainejäämävalvonta Evirassa auditointiin sisäisesti tammikuussa 2014. Kokonaisvaikutelma oli, että valvonta toimii tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti. Näytteiden kohdistus on oikea ja perusteltu. Yhteistyö Eviran muiden yksiköiden ja muiden viranomaisten kanssa toimii. Vastuut ja työnjaot vaikuttavat selkeiltä. Erityisen kiitettävää on, että valvontatulokset on julkaistu ja myös EFSA:n käytössä. Työskentelyssä on erittäin vahva kehittämisote. Havaittuna poikkeamana kirjattiin, että laatujärjestelmän ohjeluetelosta puuttuu näytteenoton ohjeistus ja näytteenottopöytäkirja. Ohjeet ovat käytännössä valmiit ja ne voisi viedä miltei sellaisenaan laatujärjestelmään. Laatujärjestelmän mukainen ohjeistus on erityisesti tärkeä, koska se on tarkoitettu kunnallisille valvontaviranomaisille.

Kansallisia tai FVO:n auditointeja ei vuonna 2014 ollut.

5 ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET

5.1 Toimijoiden säädöstentuntemuksen edistäminen

Toimijoiden säädöstentuntemusta varmistettiin erityisesti säännöllisellä kouluttamisella ja sidosryhmätyöskentelyllä (mm. Oiva-koulutukset). Valvontaviranomaisia on ohjeistettu jokaisen Eviran toteuttaman valvontahankkeen yhteydessä erillisillä näytteenotto- ym. ohjeilla. Viranomaisille on myös annettu tapauskohtaisesti ohjeita määrästenvastaisiin tuotteisiin liittyvistä valvontatoimenpiteistä.

5.2 Toimijoille annetut seuraamukset ja puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistaminen

Kasvinsuojeluainejäämien valvonnassa tutkittiin yhteensä 2383 näytettä. Elintarvikelain mukaan määrästenvastaisia näytteitä todettiin yhteensä 49 (2,1 %). Näiden osalta toimivaltaiset elintarvikevalvontaviranomaiset suorittivat lainsäädännössä määritetyt toimenpiteet. Kaikkien määrästenvastaisten tuotteiden jakelu elintarvikeketjuun pysäytettiin ja seuraavista eristä otettiin seurantanäytteet ennen tuotteiden pääsyä markkinoille. Määrästenvastaiset tuote-erät tuhottiin tai palautettiin viranomaisvalvonnassa alkuperämaahan. Lisäksi toimivaltaiset viranomaiset suorittivat tarvittaessa kasvinsuojeluaineen käytön ja täydentävien ehtojen valvonnat kotimaisten tuotteiden tapauksissa.

5.3 Valvontajärjestelmään liittyvät korjaavat toimenpiteet

Valvontajärjestelmää pyritään jatkuvasti parantamaan ja toimintatapoja kehittämään. Vuoden 2010 alusta alkaen kasvinsuojeluaineiden jäämiä koskevien säädösten noudattaminen on ollut osa elintarvikkeiden tuotantoa koskevien täydentävien ehtojen valvontaa. Jos todetaan, että näytteessä on kasvinsuojeluaineiden jäämiä raja-arvon ylittävä määrä, valvonta laajenee kasvinsuojeluaineiden käytön valvonnaksi ja mahdollisesti täydentävien ehtojen valvonnaksi. Ohjeistusta kasvinsuojeluainejäämien valvontaan liittyen on annettu osana täydentävien ehtojen ohjeistusta.

1 ARVIO VALVONNAN VAIKUTTAVUUDESTA

Kasvinsuojeluainejäämien valvonta ja kartoitus onnistui kokonaisuudessa hyvin ja sille asetetut tavoitteet saavutettiin.

- Virallinen valvonta oli riittävän tehokasta ja sillä saavutettiin asetusten (EY) N:o 882/2004 ja (EY) N:o 178/2002 mukaiset tavoitteet.
- Valvonnalla voitiin osaltaan lisätä kuluttajien luottamusta elintarvikkeiden turvallisuuteen.
- Jäämävalvontaohjelma on vakiintunut osa valvontaa ja resurssit olivat pääosin riittävät.
- Viranomaisten välinen koordinaatio oli riittävää tavoitteiden saavuttamisen kannalta.
- Valvonta oli riittävän riskiperusteista. Koska valvontaohjelman sisällöstä on vain osittain säädetty EU-lainsäädännössä, jäsenvaltiolle jää hyvin toimivaltaa suunnitella ja kohdentaa valvontaa omista tarpeistaan riskiperusteisesti.

7 MUUTOKSET SEURAAVIEN VUOSIEN VALVONTAAN

Kasvinsuojeluainejäämien valvontaohjelman sisältö säädetään suurelta osin EU:n monitorointiasetuksessa. Jatkossakin tulee varmistaa, että on riittävät resurssit kotimaassa eniten tuotettujen kasvien tutkimuksiin.

Tarvittavat muutokset seuraavien vuosien valvontaan ovat varsin pienet, sillä valvontaohjelmaa toteutetaan samojen säännösten mukaisesti kuin vuonna 2014 sekä käytävissä olevien resurssien mukaan.

Elintarvikevalvonnan tulosten julkistamishanke (nk. Oiva-hanke) tulee laajenemaan vuoden 2015 aikana kaikkiin elintarvikehuoneistoihin. Oiva tulee jatkossa sisältämään myös näihin valvontakohteisiin soveltuvan riskiperusteisen kasvinsuojeluainejäämävalvonnan. Oiva-hankkeen myötä kasvinsuojeluainejäämien valvonta tulee olemaan kansallisesti entistä yhdenmukaisempaa ja säännöllisempää.